

„Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013“ lõpparuanne

Sisukord

Sisukord.....	2
1. Eesti ettevõtluse arengud aastatel 2007-2013	3
2. Aruande koostamise alused ja ülevaade püstitatud eesmärkide saavutamisest.....	4
2.1. Teadmiste ja oskuste arendamine.....	6
2.2. Investeeringute toetamine ja kapitalile ligipääsu tagamine.....	11
2.3. Rahvusvahelistumise toetamine	13
2.4. Õigus- ja ettevõtluskeskkonna arendamine	16
3. Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013 täitmise rahastamine.....	22

1. Eesti ettevõtluse arengud aastatel 2007-2013

“Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013” kinnitati Vabariigi Valitsuse poolt 19.10.2006 korraldusega nr 574 (täiendatud 15.03.2011 korraldusega nr 128). Tegu on valdkondliku arengukavaga, mis koondas strateegilised eesmärgid ning neist lähtuvad meetmed ja tegevused ettevõtluse arendamiseks Eestis aastatel 2007-2013. Iga-aastaselt on koostatud ka konkreetseid tegevusi ja oodatavaid tulemusi ning väljundeid käsitlev rakendusplaan. Käesolev aruanne on koostatud „Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013“ seitsme aasta tegevuste kohta, andmaks ülevaate arengukava tegevuste tulemusel toimunud muudatustest Eesti ettevõtluses. Aruande põhiosa koosneb ülevaatest, mis näitab perioodi jooksul läbiviidud tegevuste hulka, tulemusi ja võimalusel ka saavutatud mõju. Lisatud eelarvetabel käsitleb aruandlusperioodil ettevõtluse arenguks panustatud vahendite mahtu ja jaotust meetmete lõikes.

Ettevõtluspoliitika elluviimist on oluliselt mõjutanud aruandlusperioodi sisse jääv majanduslangus. Kiire kasv perioodi algul pöördus kiiresti sügavaks languseks, millest majandus hakkas ulatuslikumalt taastuma alles 2011. aastal. Viimastel aastatel on majandus mõõdukalt kasvanud, kui välja arvata 2014. aasta algus. Vaadates tulevikku, prognoosib Rahandusministeerium käesolevaks aastaks tagasihoidlikku 0,5% majanduskasvu, olulise pärssiva tegurina võib esile kasvu Eesti ettevõtjate peamiste kaubanduspartnerite tavapärasest kehvema käekäigu välisturgudel ning käesoleva aasta suvel seoses Venemaa kaubanduspoliitikaga muutunud olukord partnerturgudel. Eurostati prognoosid näitavad, et 2013. a Eesti peamiste kaubanduspartnerite majanduskasv on pigem väike ja kohati ennustatakse isegi langust¹, samuti on oodata Vene turu riskide realiseerumisega kaasnevat konkurentsi teravnemist Euroopa Liidu (edaspidi EL) ja kolmandatel turgudel.

2012. ja 2014. a viidi läbi EASi ja KredExi ettevõtlust toetavate meetmete vahehindamine². Need tulemused olid oluliseks sisendiks uue ettevõtluse kasvustrateegia loomisel ja meetmete kujundamisel, sihistamaks senisest paremini finantsressursi kasutamist.

Hindamise tulemusena saab EASi rakendatud ettevõtlusmeetmete osas teha järgmised peamised järeldused:

- Majandusnäitajate dünaamikas on toetuse saajad olnud edukamad võrdlusgrupist kõigi näitajate osas, välja arvatud ekspordimüügitulu;
- Mikroettevõtjate majandusnäitajate dünaamika on olnud oluliselt kehvem kui teistel gruppidel, samuti hindavad need ettevõtted oma hetke majandusseisu kehvemini;
- Suurettevõtjate majandusnäitajate dünaamika on olnud väga hea, ületades väikese ja keskmise suurusega ettevõtjate majandusnäitajate dünaamikat;
- Ekspordimüügitulu on toetuse saajatel analüüsitaval perioodil kahekordistunud, aga võrreldes võrdlusgrupiga on tulemus negatiivne;

¹ Eurostat.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>

² <http://www.eas.ee/images/doc/sihtasutusest/uuringud/ettevotlus/ettevotlustoetuste-vahehindamine-2014.pdf>

- Võrreldes kahe aasta taguse hindamisega, on toetust saanud ettevõtjate peamiseks konkurentsieeliseks saanud paindlikkus, kui varasemalt oli selleks kvaliteet;
- Ettevõtjate hinnangul on mõnevõrra vähenenud toetuste mõjususe võrreldes kahe aasta taguse hindamisega. Samas ettevõtjate majandusnäitajate kasvud on olnud edukamad;
- Toetusmeetmete kujundamisel peab jälgima konkureerivate naaberriikide pakutavaid võimalusi ning arvestama, mis positsiooni see loob Eestile;

Hindamine näitas ka, et mitmel juhul on toetuste puhul oht tühimõjaks, st investeeringud tehtaks ka ilma riigipoolse toetuseta. Uue strateegia puhul on eesmärgiks selline võimalus minimeerida ning erinevaid toetusi senisest olulisemalt konsolideerida. 2013 oli oluline verstapost Eesti ettevõtluspoliitika kujundamisel – lõplikult formuleerus ning valitsuse poolt kinnitati arengukava „Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020“, mis seab pikaajalised sihid ettevõtluse ning majanduskeskkonna arendamiseks järgmise seitsme aasta jooksul. Kasvustrateegiaga saab tutvuda: <http://kasvustrateegia.mkm.ee/>. Kasvustrateegia peamine eesmärk on kasvatada tootlikkust 80%-ni EL keskmisest ning tõsta hõive 76%-ni. Oluline suund on liikumine toetustelt finantsinstrumentidele, mis tõstab ettevõtja omavastutust ja aitab valmistada toetustest sõltumatuks arenguks.

2. Aruande koostamise alused ja ülevaade püstitatud eesmärkide saavutamisest

Arengukava „Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013“ eesmärkide saavutamist iseloomustavad strateegia kuus üldindikaatorit. Indikaatoriteks on ettevõtlusaktiivsus, ettevõtete ellujäämismäär, ettevõtete tootlikkus Euroopa Liidu keskmisest, Eesti positsioon Maailmapanga ettevõtlusalase õiguskeskkonna edetabelis "Doing Business", eksportivate ettevõtete arv ja Eesti ekspordi osakaal maailma kaubandusest.

Alljärgnevas tabelis on välja toodud strateegias püstitatud eesmärgid ja algolukord aastal 2006.

Indikaator	Selgitus	Allikas	Baastase (2006)	Sihttase (2013)	Tegelik (2013)
Ettevõtlusaktiivsus	Ettevõtete arv 1000 elaniku kohta	MTA	36,6	47	53,1
Ettevõtete ellujäämismäär	3 aastat pärast registreerimist tegutsevate ettevõtete arv	MTA	64%	67%	72,8%
Ettevõtete tootlikkus EL 27 keskmisest	Tootlikkus töötaja kohta võrdluses EL 27-ga	Eurostat	61,4%	72%	69,3%
Eesti positsioon Maailmapanga ettevõtlusalase õiguskeskkonna uuringus "Doing Business"	183 riigi võrdlus Ettevõtluskeskkonda soodustavatest ning piiravatest regulatsioonidest	Maailmapank	16	Eesti kuulub 15 parima riigi hulka	22

Ekspordivate ettevõtete arv on kasvanud	Ekspordivate ettevõtete arv	MTA	7240	10 000	14 364
Ekspordi osatähtsus maailma kaubanduses on suurenenud	Eesti ekspordi osakaal protsendina maailma ekspordist	Maailma Kaubandus-organisatsioon	0,088%	0,095%	0,0959%

Aasta 2013 lõpu seisuga oli Eestis 1000 elaniku kohta 53,1 tegutsevat ettevõtjat. Tegutsevaks ettevõtjaks loetakse ettevõtjat, kelle käive on suurem nullist ja kelle suhtes ei ole alustatud likvideerimismenetlust. Aastal 2006 oli ettevõtlusaktiivsus Eestis üsna madal – tegutses vaid 36,6 ettevõtjat 1000 elaniku kohta. Seatud eesmärk 47 ettevõtjat 1000 elaniku kohta ületati muljetavaldava varuga. Kokku kasvas ettevõtlusaktiivsus strateegia perioodil 31% võrra. Seega võib kokkuvõtvalt öelda, et strateegia raames kavandatud tegevused ettevõtlusaktiivsuse tõstmiseks on õnnestunud ning inimesi on edukalt õnnestunud suunata palgatöölt ettevõtlusega tegelema. Oma osa on kindlasti ka lihtsustunud regulatsioonil – ettevõtjate elektrooniline asutamine, kohustusliku omakapitali nõude asendamine nõudeõigusega ja e-majandusaasta aruanne on vähendanud ettevõtja loomise keerukust ja kulukust. Osaliselt on näitajat mõjutanud tõenäoliselt ka demograafilised protsessid rahvastiku kahanemise näol, kuid need mõjud ei ole üheselt tuvastatavad. Kuna ettevõtlusaktiivsus üldnäitajana on jõudnud heale tasemele, siis perioodil 2014-2020 ettevõtlusaktiivsuse kasvatamist enam eraldi väljakutsena ei adresseerita, vaid keskendutakse pigem ettevõtjate kasvatamisele.

Eesti ettevõtjate ellujäämismäär on märkimisväärselt kõrge ja on mõningastest kõikumistest hoolimata kasvavas trendis olnud. Kui aastal 2006 oli 3 aasta vanustest ettevõtjatest elus 64%, siis aastal 2013 jõudis sama näitaja 72,8%-ni. See, et suurem arv ettevõtjaid jätkab, tähendab läbimõeldumat tegutsemist, millesse on panustanud väga erinevad ettevõtlusteadlikkuse kasvule suunatud tegevused, alates nõustamistest ja koolitustest kuni juba spetsiifilise diagnostikani ning abini turustamisel. Teisalt võib madal ebaõnnestumiste määr peegeldada ka riskide vältimist ning liiga madalat ambitsiooni – turule minnakse pigem traditsioonilisemate ja kindlamate lahendustega. Uus kasvustrateegia keskendubki just ettevõtja ambitsiooni kasvatamisele, mis ühelt poolt võib mõjuda ellujäämismäärale negatiivsemalt kuid kindlustab edu korral suurema tõenäosusega kasvu ja jätkusuutlikkuse.

Eesti ekspordi osa maailmakaubanduses on 2013. a seisuga Eurostati andmetel 0,09594%. Seega strateegias seatud eesmärk (0,095%) saavutati. Aastal 2007 oli Eesti osakaal kõigest 0,088%, seega on perioodi jooksul aset leidnud märkimisväärne kasv, mis annab muuhulgas tunnistust ekspordi kasvatamisele suunatud meetmete ja tegevuste olulisusest ning eesmärgipärasusest. Järgmine eesmärk tulenevalt „Eesti ettevõtluse kasvustrateegiast 2014-2020“ aga ka konkurentsivõime kavast „Eesti 2020“, on jõuda aastaks 2020. a-ks 0,11%ni.

Maailma riikide ettevõtluskeskkondi võrdlevas Maailmapanga poolt koostatavas raportis „*Doing Business*“ asub Eesti 189 riigi arvestuses 22. kohal. 2006. aastal positsioneerus Eesti 16. kohale. Seatud eesmärk jõuda 15 parima ettevõtluskeskkonnaga riigi hulka jäi saavutamata. Kokkuvõtvalt võib tuua põhjusena, et mitmed riigid on Eestist möödunud, oma ettevõtluskeskkonda parandades ning Eesti tempo ei ole konkurentsivõime püsimiseks olnud

piisavalt kiire. Ka raporti koostamise metoodika ei arvesta kõiki Eestile soodsaid aspekte, näiteks võimalust registreerida ettevõtja elektrooniliselt, mis on Eestis täna valdav protseduur. Paremaid tulemusi saavutas Eesti piiriülese kaubanduse lihtsuse ja omandi registreerimise osas, samas kui problemaatilisemad on investorite kaitse ja maksejõuetuse menetlusega seonduv. Uus eesmärk on jõuda 15 parema hulka aastaks 2020. Eesmärgi täitmiseks oleme asunud koos Justiitsministeeriumi ja Arengufondiga analüüsima võimalusi ettevõtluskeskkonna parandamiseks.

2013. aasta lõpu seisuga eksportis 14 364 ettevõtjat, mida on kaks korda rohkem kui aastal 2006. Püstitatud eesmärk 10 000 eksportööri ületati suurelt. Eksportivate ettevõtjate arvukus näitab, et on tekkinud tugev baas ekspordikogemust omavatest ettevõtjatest, mille pinnalt saavad edaspidi kasvada ka ekspordimahud.

Eesti ettevõtjate tootlikkus töötaja kohta moodustas 2013. aastal 69,3% EL keskmisest. Perioodi algusega võrreldes oleme EL keskmisele jõudsalt lähenenud, kuid seatud eesmärk jõuda 72%-ni EL keskmisest jäi saavutamata. Uuel perioodil oleme sihiks võtnud jõuda tootlikkusega 80%ni EL keskmisest. Tootlikkusnäitaja kasv pidurdus kriisi aastatel, olles enne seda äärmiselt kiire. Samas on ELi keskmisele lähenedes kasvutempo pidurdumine ka ootuspärane, kuna edaspidise kasvu saavutamine eeldab järjest teadmismahukat ja nutikamat majandusstruktuuri. Samuti puudub ettevõtjatel reeglina investeringuteks vajalik finantspuhver ning eriti majanduskriisi perioodil esines raskusi käibekapitali saamisega.

„Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013“ koostati aastal 2006 ja uuendati olulisel määral aastal 2011. Arengukava ülevaatamise põhjus oli ühelt poolt Eestit tabanud majanduskriisi valguses kriitiliselt üle vaadata senised tegevused ning nende vastavus muutunud olukorrale ja teisalt korrigeerida ka vastavalt püstitatud eesmärgid. Põhimõttelisi muudatusi siiski uuendamise käigus läbi ei viidud. Olulisimana suurendati fookust ekspordile kahe vastavasisulise eesmärgi sisseseadmise näol, mis kokkuvõtvalt ka edukalt saavutati.

Kokkuvõtvalt võib „Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013“ raames elluviidud tegevusi hinnata kordaläinuks, kuid ettevõtluskeskkonna kaasajastamisel tuleb astuda oluliselt tõhusamaid samme arvestades riikidevahelist konkurentsi.

Konkreetsed tegevused, mis erinevates aspektides on aidanud kaasa majanduse üldolukorra paranemisele ja seatud strateegiliste eesmärkide täitmisele, on pikemalt välja toodud valdkonniti ning meetmete ja tegevuste lõikes allpool. Käesolevas aruandes on iga valdkonna kokkuvõtted ülevaatlikkuse huvides esitatud vastava alapeatüki alguses. Kokku käsitleb aruanne nelja valdkonda ning nendes saavutatut meetmete lõikes. Eelarve kohta on lisatud eraldi meetmete mahtusid käsitlev tabel.

2.1. Teadmiste ja oskuste arendamine

Olulise tähtsusega on ettevõtlusalase teadlikkuse tõstmisel erinevad valdkondlikud koolitused ja ettevõtjate nõustamine. Eriti tuleks esile tõsta alustavate ettevõtjate baasnõustamist maakondlikes arenduskeskustes, samuti alustajatele suunatud koolitusi, kuna just alustajate puhul on teadmiste ja kogemuste pagas sageli veel õhuke, samas edu saavutamiseks kriitilise tähtsusega. Alustajatele pakkusid tugiteenuseid jätkuvalt inkubaatorid ja loomemajanduse

tugikeskused. Ka mentorklubid täitsid oma rolli, mida näitas ettevõtjate jätkuv osalemine nii mentorite kui mentiidenä. Kogemuste vahetamisena pakkus selline lähenemine alustajatele praktilist tuge. Ka EASi alustajatele suunatud veebikeskkond on tegevuse edukalt käima saanud ning selle külastusaktiivsus püsib rahuldaval tasemel. Veebipesa sisaldab kogu alustamiseks vajaminevat infot ühest kohas.

Laialdaselt kasutati teadmiste ja oskuste arendamise toetust. Toetuse abil said tuhanded ettevõtted oma teadlikkust kriitilistes valdkondades tõsta. Ettevõtjate ja õppeasutuste koostöö soodustamisele aitavad oluliselt kaasa innovatsiooniosakud, mida kasutatakse aktiivselt ning mille uuendusena on sisse viidud algselt puudunud ettevõtjate omaosalus projektide rahastamisel, saavutamaks algatuste veelgi parem läbimõeldus ja koostöö jätkumine pärast projekti lõppu. Samuti oli võimalik saada tuge arendustöötajate kaasamiseks ettevõttesse, mida ettevõtjad aastate jooksul üha enam kasutama hakkasid, peamiselt välisurgudele sisenemiseks.

Ettevõtluspoliitika üheks oluliseks tegevussuunaks on läbivalt olnud ettevõtlusteadlikkuse kasvu kindlustamine ühiskonnas laiemalt. See kujundab ettevõtlusele positiivse maine, mis julgustab uusi potentsiaalseid ettevõtjaid ettevõtlusega alustama. Osalejate arvult ja katvuselt erinevates piirkondades jätkas kasvu juba traditsiooniks kujunenud ettevõtlusnädal koos piirkondlike ettevõtluspäevadega. Ettevõtlusnädal on järjepidevalt laienenud, kuid potentsiaali jagub ka edaspidiseks. Samuti jätkuvad mitmed juba alustatud programmid, näiteks erasektori eestveetav ja riigipoolse sümboolse abiga toimuv ENTRUMi programm, mille eesmärk on julgustada ja innustada noori tegelema ettevõtlusega. Kokkuvõtvalt võib tegevussuuna tulemuslikkust heaks hinnata, teadlikkuse kasvatamisele suunatud tegevused on jõudnud kümnete tuhandete kasusaajateni.

MEEDE 1.1: Ettevõtete juhtide ja töötajate teadmiste ja oskuste arendamine läbi koolitamise ja elukestva õppe soodustamise

<i>Tegevus</i>	<i>Tulemus</i>
Koolitus- ja nõustamisteenuse hankimise osaline rahaline toetamine hoogustamiseks ettevõtete töötajate teadmiste ja oskuste arendamist ning kaasajastamist	Perioodi jooksul väljastati 3616 teadmiste ja oskuste arendamise toetust. Disaini valdkonnas kutsuti ellu projekt „Disainibuldooser“, mis aitas parandada ettevõtjate teadmisi ja võimekust disaini kasutamiseks. Ettevõtjate ja disainerite kokkuvõimise tulemusel loodi süsteemne koostöö ja seda on toodud eeskujuks ka teistele. Disainikeskus keskendub projektist saadava kogemuse baasil senisest enam disainist saadava kasu erinevatesse sektoritesse viimisega.
Juhtide koolitamine, uue juhtimismõtte levitamine ning VKEde suunamine teadlikumale juhtimisele	Koolitusi ja seminare on pakutud nii üld-, müügi- kui ja tootearendusjuhtidele. Ettevõtjate võimekuse tõstmise alastel koolitustel osales 5584 ettevõtjat – tegemist on märkimisväärse hulga ettevõtjatega, mistõttu võib eeldada juhtimisvõimekuse tõusu olulise hulga ettevõtjate seas. Kutsuti ellu portaali juhtimisalase info ja kogemuste vahendamiseks www.juhtimine.ee , mille juurutamise järgselt jätkab projekti eestvedamist erasektor.
Juhtimiskvaliteedi	Eesti-siseselt toimunud kvaliteediinnovatsiooni

süsteemseks arendamiseks vajalike töövahendite välja töötamine (erineva tasandi tunnustuskeemid, võrdlusanalüüsi andmebaas jms.)	auhinnakonkurss on praeguseks lõppenud, kuid aastast 2012 osalevad Eesti ettevõtjad rahvusvahelisel konkursil, kus lisaks Eestile on osalejaid ka Soomest, Lätist ja Rootsist. Uuel perioodil on juhtimiskvaliteedi diagnostika ja arendamine osaks ettevõtja arenguprogrammi raames toetatavatest tegevustest.
Koolitusteenuse pakkumine, millist turul veel ei pakuta või millist turg vähese nõudluse tõttu vajaliku kvaliteediga ei paku, ent mis omab positiivset mõju ettevõtte konkurentsivõime arengule (muuhulgas MAKide poolt pakutavad koolitused)	Perioodi jooksul viidi läbi 292 alustavale ettevõtjale suunatud baaskoolitust, milles on osalenud 5549 potentsiaalset alustavat ettevõtjat. Vaadates perioodi jooksul aset leidnud ellujäämismäära paranemist, võib eeldada, et baaskoolitustel on kindlasti olnud oma osa, parandamaks alustamisega õnnestumise tõenäosust. Ettevõtjate äriplaanid, turuanalüüs, finantsplaneerimine on paremini läbi mõeldud.
Ettevõtete ja õppeasutuste vahelise koostöö soodustamine sh õppeprogrammide arendamiseks	Väljastati 1295 innovatsiooniosakut, mis on viinud koostöö tihenemiseni ettevõtjate ja teadusasutuste vahel. Innovatsiooniosak on võimaldanud ettevõtjatel teha koostööd innovatsioonipartneritega (ülikoolid, patendibürood, disainerid jt), kellega nad seda varem teinud ei ole. Sealjuures on õppinud mõlemad partnerid, mille tulemusel on paljudel juhtudel toimunud nihe käitumises. Loodud koostöökontakt jääb alles ja selle juurde on võimalik hiljem tagasi minna, ettevõtted on saanud teadlikumaks, millised teenuseid on neil võimalik turult enda arendamiseks osta. Samuti on pakkujatel põhjalikum ülevaade ettevõtjatele suunatud turupotentsiaaliga teenustest.
MEEDE 1.2: Alustava, kasvupotentsiaaliga ja rahvusvahelistuva ettevõtte nõustamine valdkondades, mis võimaldavad edasiminekut tootlikkuses, ettevõtte kasvu- ja konkurentsivõimes	
<i>Tegevus</i>	<i>Tulemus</i>
Ettevõtte arengu kitsaskohtade tuvastamine ja nõustamine arengutakistuste kõrvaldamiseks ja –eelduste ärakasutamiseks (diagnostika)	TOTS programmi raames viidi läbi 161 tootmiskorralduse diagnostikat, parandamaks tootvate ettevõtjate tootmisprotsessi korraldust. Diagnostika tulemusena tuvastati ettevõtjate tootmisprotsessi kitsaskohad ja arenguvõimalused, mille lahendamisesse muuhulgas said ettevõtjad panustada teiste EASi või KredExi meetmete toel. Diagnostika käigus toimus hetkeolukorra kaardistamine, mille käigus tuvastati ettevõtjate kitsaskohad. Seejärel said ettevõtted ise otsustada, kas minna edasi parendusprojektideks või mitte. Oluline on märkida, et üle 50% juhtudest läksid edasi parendusprojektideks ning see tähendab, et diagnostikast oli ettevõtjatele abi. Kõige sagedasem probleem tootjatel on tootmise planeerimise ja efektiivistamise võimekuse vähesus või puudumine. Paljud eksportöörid valmistavad keerulisi kliendikeskseid tooteid, kus tellimuse seerialisus on nt kuni 50tk.

	<p>Mitmed kliendid teevad üksiktooteid ainueksplaris (ehituskonstruktsioonid jne) kliendi jooniste järgi. Sellistes tootmistes on suhteliselt keeruline rakendada standardoperatsioonidel põhinevat normatiivset planeerimist ja tootlikkuse mõõtmist töötaja- ja operatsioonide põhiselt. See on ka põhjuseks, miks normatiivsete süsteemide efektiivsel rakendamisel on võimalik saavutada märkimisväärset tulu.</p> <p>Ettevõtjad on saanud teadmisi ja oskusi käivitada ja rakendada parendusprojekte. Parendusprojektid on toonud ettevõtjatele märkimisväärset kokkuhoidu, kuna on vähenenud raiskamine, kvaliteedikulud, läbiminekuajad, seadistusajad, tühi liikumine ning intellekti raiskamine. Parandunud on tööaja kasutamise efektiivsus, masinate efektiivsus ning tarnekindlus.</p>
Ettevõtluse tugistruktuuris töötavate ning eraturu ettevõtluskonsultantide kompetentsivaldkondade laiendamine, ettevõtluskonsultantide akrediteerimissüsteemi ning konsultantide võrgustike arendamine igakülgse nõustamise kvaliteedi tõstmiseks ning kättesaadavaks tegemiseks	<p>Korduvalt viidi läbi konsultantide arenguprogrammi, milles osalesid nii EASi, MAKide kui ka eraturu konsultandid. Programmis osales kokku 184 konsultanti. Programmi tulemusel kasvas konsultantide kompetents ja paranes nende nõustamisvõimekus. Programm täitis oma eesmärgi, mistõttu uuel perioodil ei ole kavas konsultantide võimekuse kasvatamiseks vähemalt esialgu rohkem panustada. Eesti turg on konsultantide osas piisavalt tugev, kompetentne ja toimiv.</p>
Alustavate ettevõtjate nõustamine (sh MAKide poolt) ning juhendamine kogunud ettevõtjate või valdkonnaspetsialistide poolt (mentorlus)	<p>MAK võrgustiku abil nõustati 33 769 potentsiaalset või juba alustanud ettevõtjat. Mentorklubides osales 667 ettevõtjat, mentorprogrammi lõpetanud koostööpaaride arv oli 398. Tulemusi võib hinnata väga heaks kuna nõustatud ja starditoetust saanud ettevõtjate ellujäämismäär on oluliselt kõrgem Eesti keskmisest. Nõustati osaliselt ka vene keeles, nt Ida-Viru Ettevõtluskeskuse poolt nõustatud u 80% olid venekeelt kõnelevad kliendid. Samuti on mentorite abi kasutanud mentiid hinnanud programmi igati tulemuslikuks.</p>
Ettevõtjate vajadustele vastavate inkubatsiooniteenuste väljaarendamine ja pakkumise toetamine ettevõtlusinkubaatorites	<p>Toetati 7 inkubaatorit, millest sai kasu ligikaudu 400 inkubeeritavat ettevõtjat. Inkubatsiooni osas saavutati rahuldavad tulemused. Pidades silmas väiksemat hulka vahendeid ja inkubatsiooniteenuse spetsiifikat, ei ole uuel perioodil inkubatsiooniteenuse toetamine sellisel kujul enam põhjendatud.</p> <p>Loomemajanduse tugistruktuuride raames rahastati 9 arenduskeskust, kokku 13 projektiga.</p>
Toodete, teenuste ja valdkondlike kompetentside kasvatamine läbi arendustöötajate kaasamise toetamise	<p>Arendustöötaja kaasamise toetust väljastati kokku 74 korral arendades ettevõtjates järgmisi valdkondi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rahvusvahelistele turgudele sisenemiseks: 55 ettevõtjat, - tootearendusega tegelemiseks: 10 ettevõtjat, - tootedisaini ja protsesside parenduseks: 9 ettevõtjat.

	Toetuse tõttu anti ettevõtjatele uus ettevõtja vajadusi arvestav arenguimpulss.
MEEDE 1.3: Ettevõtlus- ja innovatsioonialase teadlikkuse tõstmine läbi teabe ja teadlikkuse levitamise ühiskonna erinevates rühmades	
<i>Tegevus</i>	<i>Tulemus</i>
Ettevõtjatele suunatud infokeskkondade, saadete, trükiste, uuringute kaudu ettevõtlusalase teabe ja uue informatsiooni levitamine ja kättesaadavuse parandamine	Oluline ettevõtlusega alustamise alane teave on koondatud ühtsesse kohta EASi alustava ettevõtluse veebipessa, seega on potentsiaalsel alustajal seda lihtne leida. Infot uuendatakse jooksvalt. Samuti levitatakse olulisemat infot meedias, partnerite infokanalites, MAKide kaudu ja muul viisil. Uuringu „VKEde arengusuundumused“ (2012) põhjal võib eeldada, et info kättesaadavus, mis oli problemaatiline perioodi algul, enam käesoleval hetkel endast probleemi ei kujuta. Toetatud on ka ettevõtlusteadlikkuse kasvu laiema auditooriumi seas, mistõttu on toetatud saadet „Kapital“, samuti on algatatud erialaajakirjade „Hei“ ja „Inseneria“ väljaandmine.
Ettevõtlus- ja innovatsiooniteadlikkuse tõstmine ühiskonna erinevates gruppides läbi eriilmeliste vastavasisuliste algatuste toetamise ning erinevate tasandite otsustajate arusaamise ja üldteadmiste edendamine ettevõtlusest	Ettevõtlusnädala formaat on edukalt Eesti ühiskonnas juurdunud ning tegu on kõige laiema ettevõtlusteadlikkuse kasvule suunatud üritusega Eestis. Algselt toimusid üritused neljas suuremas linnas: Tallinnas, Tartus, Pärnus ja Narvas, hiljem lisandusid maakondadena Võru, Viljandi ja Rapla. Üksikuid üritusi Ettevõtlusnädala raames on toimunud ka mujal Eestis. Kokku on osalenud ettevõtlusnädal üritustel 105 000 inimest. Lisaks ettevõtlusnädalale toimuvad ka piirkondlikud ettevõtluspäevad. Lisaks on 3556 inimest osalenud loomemajandusalast teadlikkust tõstvatel üritustel.
Õppeprogrammide ja õppevahendite väljatöötamine ja arendamine edendamaks õpilaste ja tudengite ettevõtlikkust ning ettevõtlusalaseid teadmisi	MKM on toetanud nii majandus- kui ettevõtlusõpiku väljaandmist gümnaasiumiastmele, jätkub õpilasfirma programm. Riiklikes õppekavades on ettevõtlusõpe sees nii valikainena kui ka üldpädevuse ja läbiva teemana. Gümnaasiumidel on nõudluse korral kohustus pakkuda majandus- ja ettevõtlusõpet. Seega on baas kvaliteetseks ettevõtlusõppeks loodud ning tulevikus jätkub loodud süsteemi evolutsiooniline edasiarendamine.
Õpetajate, õppejõudude, teadlaste ja teiste haridustöötajate ettevõtlus- ja innovatsioonialaste teadmiste ja suhtumise arendamine läbi koolituse ning täiendava informatsiooni pakkumise	Perioodil käivitati projekt „Ajujaht“, mis on kasvulavaks innovaatilistele alustavatele ettevõtjatele, on algsega võrreldes tunduvalt laienenud ja professionaalsemaks muutunud. Alustatud on ürituste sarjaga „Liftiga tulevikku!“, mille eesmärgiks on motiveerida ja innustada ettevõtjaid üksteiselt õppima. Iga-aastaselt on toimunud noorte ettevõtlikkusprojektide konkurs, mille raames on toetatud mitmeid eraalgatuslikke ettevõtlikkust kasvatavaid projekte. Näiteks on konkursi raames toetatud projekte Garage48, Entrum, JA õpilasfirmadega seotud tegevused jms. Kokku on toetatud 91

	noorte ettevõtlikust kasvavatav algatust. Otseselt õppejõududele suunatud koolitusi läbi viidud ei ole, kuid kaudeks kasusaajaks on ka nemad.
--	--

2.2. Investeeringute toetamine ja kapitalile ligipääsu tagamine

Nii ettevõtjate ligipääs kapitalile kui investeeringud on majandusele kriitiliselt olulised. Kapitalile ligipääsu parandamise osas on kanda oluline roll KredExi pakutavatel teenustel. Alustajatele on suunatud stardilaenu käendus, tegutsevatele ettevõtjatele pakutakse samuti laenukäendust ning see võimaldab mitmetel ettevõtjatel laenu saada. Lisaks pakub KredEx kapitalilaenu, allutatud laenu ja tehnoloogialaenu. Kuna paralleelselt eksisteerisid ka EASi poolt mõeldud toetused ettevõtjatele, eelistasid ettevõtjad laenudele pigem toetust. Samas struktuurivahendite ammendumisel viimastel aastatel kasvasid ka KredExi mahud. Suurendamiseks laenude ja laenukäenduste mahtusid, on uuel eelarveperioodil võetud suund toetuste vähendamiseks ning finantsinstrumentide laiemaks kasutamiseks.

2012. aastal asutati Balti Innovatsioonifond, mille investorid on Eesti, Läti, Leedu ja Euroopa Investeerimisfond. Eesti riiki esindab fondis KredEx. Fond investeerib allfondidesse, mis omakorda investeerivad ettevõtjate omakapitali. Tänu Balti Innovatsioonifondile jõuab ettevõtjateni vähemalt 200 mln eurot täiendavat kapitali.

Toetustest olid väga populaarsed starditoetused, mida kasutas palju rohkem ettevõtjaid kui algselt kavandatud – seetõttu tuli toetusmeedet struktuurifondide raha lõppemisel rahastada riigieelarvest. Nimetatud toetuse liigi järgi eksisteerib arvestatav nõudlus ning see on panustanud tuhandete ettevõtjate sündi. Samas ei näita see ettevõtjate reaalselt vajadust just toetuse järele, kuid kuna alternatiivsed finantseerimisallikad on ettevõtjale kallimad ja riskantsemad, siis on toetuse vormi eelistamine ratsionaalne valik.

Olulise mõjuga meetmed olid tööstusettevõtja tehnoloogiainvesteeringute toetamine ja suurinvestori tehnoloogiainvesteeringute toetamine. Tegu oli suuremahuliste toetustega, mistõttu võib eeldada uuenenud tehnoloogia kasutuselevõtu tõttu ka olulist mõju nii tootlikkuse kui tõhususe kasvatamisel. Seoses toetuse populaarsusega ammendus eelarve kiiresti ning terve perioodi jooksul toetust ei väljastatud. Üldjoontes võib tulemusi hinnata antud tegevussuunas kordaläinuks.

Parandamiseks kapitalile ligipääsu majanduskriisi tingimustes kutsuti ellu „Ettevõtjate laenukapitali kättesaadavuse parandamise täiendav tugiprogramm“, mis kinnitati majandus- ja kommunikatsiooniministri käskkirjaga 2. aprillil 2009. a ning lõpetati programmi eesmärgist lähtuvalt 31. märtsil 2011. a. Tegu oli erakorralise meetmega, mida strateegias ei planeeritud, kuid mis oli vajalik vastamaks majanduslangusest tingitud probleemidele. Programm koosnes kolmest alameetmest: edupõhine allutatud laen, projektipõhine ressurss ja krediitdiliin pankadele. Edupõhist allutatud laenu kasutas kokku 22 ettevõtjat, mahus 11,03 mln eurot, mis tähendab, et algselt planeeritud eelarvest õnnestus investeeringutega katta 43,1%. Projektipõhist laenuressurssi kasutas 15 ettevõtjat (1 ettevõtja ka kahele projektile) summas 18,83 mln eurot, mis moodustas 98,2% algsest eelarvest. Krediitdiliini raames rahastati 68

ettevõtja 119 projekti, summas 39,3 mln eurot, mis moodustas algselt kavandatud eelarvest 51,3%. Kokku oli tugipaketi maht koos EIB kaasfinantseeringuga 124 mln eurot, millest kaeti projektidega 69,2 mln eurot. Tugipakett andis seega märkimisväärse panuse, et Eesti ettevõtjad kriisi edukalt üle elaksid. Järelejäänud vahendid suunati tagasi EASi.

MEEDE 2.1: Ettevõtete ligipääsu parandamine kapitalile	
<i>Tegevus</i>	<i>Tulemus</i>
Stardi- ja mikrolaenu riiklik tagamine	Stardilaenu käendust kasutas 304 ettevõtjat, käenduste abil väljastati 7,7 mln eurot laenu. Seitsme aasta lõikes võib hinnata tulemust suhteliselt tagasihoidlikuks, samas ei saa unustada, et sisulises mõttes pakkus EAS starditoetuse näol konkureerivat toodet, mis oli ettevõtjale tunduvalt soodsam.
Teadmiste parandamine erinevatest rahastamisvõimalustest	KredEx ja EAS on teinud jooksvalt oma toodete kohta tutvustamisüritusi nii konkreetsetele sektoriorganisatsioonidele kui laiemalt avalikkusele. Lisaks jooksev infoedastus konkreetsete küsimuste korral. Esinetud on ettekannetega erinevatel üritustel ning võetud sõna meedias. Asjassepuutuv info on sihtgrupi jaoks kättesaadavaks tehtud. Piirkondades tegelevad info jagamise ja edastamisega ka maakondlikud arenduskeskused.
Riiklike tagatiste pakkumine laenudele, liisingule ja pangagarantiidele	Laenukäendust kasutas 2117 ettevõtjat, käenduste abil väljastati laene mahus 627,1mln eurot. Tegu on märkimisväärse laenumahuga, mis kindlustas Eesti ettevõtjatele ligipääsu vajalikule kapitalile.
Laenuinstrumentide pakkumine, võimaldamaks turutörke olemasolu korral ettevõtetele kapitalile ligipääsu	Kapitalilaenu ja allutatud laenu kasutas kokku 44 ettevõtjat ning väljastatud laenu maht oli 19,7 mln eurot. Tehnoloogia laenu kasutas 13 ettevõtjat ja väljastatud laenusumma oli 2,2 mln eurot. Nõudlus laenutoodete järele oli suhteliselt tagasihoidlik, mis näitab, et pankade laenuturg toimib normaalselt, samuti pakkus EAS mitmeid tagastamatuid toetusi, mis leevendasid ettevõtja vajadust finantsressursi järele.
MEEDE 2.2: Investeeringute toetamine	
<i>Tegevus</i>	<i>Tulemus</i>
Stardi- ja kasvutoetuse pakkumine alustavale ettevõtjale	Starditoetust sai perioodi jooksul 1861 ettevõtjat. Kasvutoetust väljastati 330 ettevõtjale. Oluline on siinkohal välja tuua, et starditoetust saanute ellujäämismäär on olnud stabiilselt märkimisväärselt kõrgem keskmisest, nii näiteks on 2013 aastal toetust saanute ellujäämismäär 95,7%, 2012. a-l 91,7%, majandussurutise aastal 2011. a 77% - ka varasematel aastatel on toetust saanute õnnestumine olnud tunduvalt parem toetust mittesaanustest. Starditoetuse saamine mõjutas positiivselt ka müügitulu, töötajate arvu, ekspordi müügitulu ja keskmist lisandväärtust töötaja kohta nagu meetmete vahehindamine tuvastas. Tulemusi võib hinnata edukaks, kuna antud on märkimisväärne panus uute ettevõtjate tekkeks ning kasvuks.

Investorite (sh suurinvestorite) tehnoloogiainvesteeringute toetamine	Suurinvestori tehnoloogiainvesteeringuteks väljastatud toetuste arv oli 11 ning väljastatud tööstusettevõtja tehnoloogiainvesteeringute arv 173. Arvestades toetuse suurust projekti kohta, parandas toetus toetust saanud ettevõtjate tootmisalast võimekust märgatavalt. Tööstusettevõtja tehnoloogiainvesteeringu tulemusel kasvas nii toetust saanud ettevõtja müügitulu, ekspordimüügitulu kui ka lisandväärtus töötaja kohta. Ainukese negatiivse kõrvalmõjuna ilmnes töötajate arvu vähenemine, mille tingis uuenenud tehnoloogia kõrgem efektiivsus.
Ettevõtluskeskkonda toetavad avaliku sektori tegevused, sh infrastruktuuri ja vajaliku tööjõu osas	Talentide Eestisse tulemise lihtsustamiseks on muudetud Välismaalaste seadust. Rajati Ida-Viru Tööstusalade Arendus, tööstuspark koos vastava taristuga.

2.3. Rahvusvahelistumise toetamine

2014 kinnitati „*Made in Estonia 3.0*“ tegevuskava, mis on loogiliseks jätkuks kahele varasemale samanimelisele tegevuskavale ekspordikasvatamiseks ja investeeringute maaletoomiseks. Dokument loob ühelt poolt vastavasisulise strateegilise raamistiku ning teisalt määratleb ka konkreetset ettevõtetavad tegevused, mis paari aastases ajaraamis ellu viia. Oluliseks verstapostiks Eesti ettevõtjate Aasia-suunaliste tegevuste konkretiseerimisel on Aasia programmi vastuvõtmine. Aasia kiirelt arenev turg võiks olla ka Eesti ettevõtlusele suure potentsiaaliga, seetõttu oli ka otstarbekas Aasia-suunaline tegevus fokuseerida ning ettevõtetavad tegevused täpselt määratleda.

Perioodi vältel on pakutud ettevõtjale mitmeid olulisi teenuseid. Näitena võib tuua eksporditagatised, millel on kanda oluline roll ekspordi edendamisel. Samuti ekspordi arendamise toetused, võimalus osaleda ühisstendidega olulisematel välismessidel, samuti kontaktreisidel partnerite leidmiseks ning koostöö tihendamiseks. Koostöösse panustab ka klasterprogramm.

Investeeringute meelitamisel on oluline roll kvaliteetsel ja kompetentsel investorteenindusel ja järelteenindusel nagu ka infovahetusel ning kontaktide leidmisel. Perioodi jooksul vahendati aktiivselt kontakte nii potentsiaalsete eksportijate kui investoritega, lisaks nõustati investoreid personaalselt ja vastati päringutele ekspordi ja investeerimise osas. Aktiivset kasutust leidsid ka portaalid www.tradewithestonia.com ja www.investinestonia.com. Teadlikkuse tõstmiseks pakuti ekspordikoolitusi. Olulised verstapostid mainekujunduses on Eesti osalus Shanghai EXPO-1 2010 ja ettevalmistavad tegevused 2015 Milano EXPO-ks. Saavutatud tulemusi võib hinnata kordaläinuks.

MEEDE 3.1: Eesti ettevõtete ekspordivõimekuse arendamine	
Tegevus	Tulemus
Ettevõtete uutele turgudele laienemise toetamine	Perioodi jooksul korraldati 44 ühisstendi välismessidel ning teostati 10 kontaktreisi. Nendel osales kokku 586 ettevõtjat. Olulisemate messidena saab välja tuua mööblimesi Imm Cologne; keskkonna- ja energiasäästliku

	<p>ehituse, planeerimise ja projekteerimise messi EcoBuild; tehnoloogia- ja tööstusmessi Hannover Messe ja meremessi Hanseboot. Messidel osalemise tulemusel on paranenud ettevõtjate oskused välisturgudel kontaktide leidmise ja koostöö arendamise osas.</p> <p>Tegutseb Eesti eksportööre tutvustav portaal www.tradewithestonia.com, millel on stabiilne külastatavus.</p>
Turundustoetused ekspordipotentsiaaliga ettevõtetele	<p>Ekspordi arendamise toetust sai kokku 344 ettevõtjat. Ettevõtted hindavad toetust oluliseks kuna see on võimaldanud kiiremini ja suuremas mahus turgudele sisenemist. Samas on problemaatiliseks asjaolu, et toetatud ettevõtjate ekspordi müügitulu on küll suurenenud, kuid vähem kui toetust mitte saanud ettevõtjates. Teisalt on lisandväärtus toetatud ettevõtjate kasvanud kordades rohkem kui mittetoetatutes.</p> <p>Üheks positiivseks kaasnähtuseks on ettevõtjate paranenud võimekus eksporditegevusi põhjalikumalt ja pikemaks ajaks planeerida.</p>
Koolitus ja nõustamistoetused alustavatele ja olemasolevatele eksportööridele	<p>Ekspordivaldkonna koolitustel osales 1861 inimest. Personaalselt nõustati ekspordi alal 1180 ettevõtjat. Venekeelsetel ekspordikoolitustel osalenute arvud aastate lõikes: 2011 – 8 koolitust, 81 osalejat; 2012 – 5 koolitust, 49 osalejat; 2013 – 4 koolitust, 41 osalejat.</p> <p>Valdav osa koolitatud ja nõustatud ettevõtjatest tegelesid juba varasemalt ekspordiga või olid sellega alustamise otsuse eelnevalt langetanud. Seega aitasid koolitused tegevusi paremini läbi mõelda ja kavandada.</p>
Klastrite loomise ja ühisturunduse toetamine, soovitatavalt koostöös ettevõtlusorganisatsioonidega	<p>Klastriprojektides osales 337 ettevõtjat. Kokku on rahastatud 25 klatri projekti. Osalenud ettevõtjate majandusnäitajad kasvasid sektori keskmisest rohkem, sh ekspordikäive, müügitulu kokku, lisandväärtus, kaasatud töijõud.</p> <p>Peamiseks väärtuseks hindavad ettevõtted kontaktvõrgustiku laienemist ja koostööoskuse omandamist. Teisalt on tulemused klastrite lõikes väga erinevad ning uutele turgudele on sisenenud vaid 22% ettevõtjatest.</p>
Riiklike eksporditagatiste väljastamine ekspordivatele ettevõtetele	<p>2010 loodi AS KredEx Krediidikindlustus, mis asus pakkuma KredExi asemel eksporditagatise ettevõtjatele. Perioodi jooksul kasutas nimetatud teenust (arvestatud nii KredExi kui KredEx Krediidikindlustuse kliente) 344 ettevõtjat. Tagatud ekspordi maht oli 1,131 mld eurot. Nagu käibenumbrist nähtub, on tegemist väga olulise mõjuga meetmega, mis seetõttu jätkub ka uuel eelarveperioodil.</p>
MEEDE 3.2: Rahvusvahelistumist toetavate teenuste pakkumine ettevõtetele	
<i>Tegevus</i>	<i>Tulemus</i>
Ettevõtete rahvusvahelistumist toetavate tugiüksuste ning sihtturgudel tegutsemist nõustava	EASi välisesindajad töötavad Soomes, Rootsis, Taanis, Norras, Venemaal, Saksamaal, Suurbritannias, Prantsusmaal, Jaapanis, Hiinas ja USAs (Silicon Valley's). Välisesindajate võrk on põhiosas välja arendatud ja toimib tõhusalt, kuid

võrgustiku väljaarendamine sh koostöö tihendamine Eesti saatkondadega	toimub järjepidev töö nii võrgustiku laiendamise kui ka esindajate poolt pakutavate teenuste kujundamisega.
Rahvusvahelistumise infoteenused (ekspordi- ja investeerimisteemalised andmebaasid, päringute vahendamine, ärikontaktide vahendamine)	Vastati 1143 ekspordiinfopäringule ja 1700 investeerimispäringule. Ekspordi osas on ruumi Eesti ettevõtjate poolseks huvi kasvuks ning EASi pingutab ka investorite huvi kasvatamise nimel.
MEEDE 3.3 Rahvusvahelistumist soodustavad avaliku sektori tegevused	
<i>Tegevus</i>	<i>Tulemus</i>
Eesti maine kujundamine (artiklite avaldamine, informatsioon ja kontaktüritused, mis toetavad ekspordi, investeringute ja turismi arendamist)	Jooksvalt on korraldatud turundusüritusi, visiite, ilmutatud artikleid jms. Regulaarselt antakse välja ajakirja „Life in Estonia“ tiraažis 2000 tk. Väljaande sihtgrupp on rahvusvaheliselt aktiivsed, laia silmaringiga äri sektori esindajad (välismaised ettevõtjad, firmade/korporatsioonide presidendid ja CEO'd, aukonsulid jt). Väljaande põhieesmärk on tõsta teadlikkust ja Eesti majanduskeskkonna usaldusväärset potentsiaalset välisinvestorite ning kaubanduspartnerite silmis, et soodustada Eestisse välisinvesteeringute kaasamist ning uute kaubandussuhete loomist. Ajakiri levib EASi ja Välisministeeriumi välisesinduste vahendusel. Samuti välismaistele äriinimestele korraldatud nii Eestis kui välismaal (nt välismessidel) toimuvatel üritustel. Ajakirja eksponeeritakse Tallinna Lennujaamas ja jagatakse ka personaalselt esindustriikisena. Digiajakirja levitab EAS oma veebikanalites ning hetkel on käimas ka koostööprojekt Estonian World väljaandega (puudutab 2014 aastat). Osaleti 2010 EXPOI Shanghais, kus Eesti paviljoni külastas 2,23 miljonit inimest ning kus korraldati hulgaliselt erinevaid üritusi. Alustati ettevalmistusi osalemiseks 2015 EXPOI Milanos. Spetsiaalselt välisinvestoritele korraldati EASi poolt 15 üritust. Mainekujunduse osas võib saavutatut kordaläinuks hinnata.
Töö investoriga (kontaktürituste korraldamine, info jagamine, päringutele vastamine, investorite nõustamine ja teenindamine)	Personaalselt teenindati 750 välisinvestorit. Personaalselt teenindatud välisinvestorid tegid 150 otseinvesteeringut mahus 380 mln eurot. Investeeringute tulemusena loodi hinnanguliselt 4800 töökohta. Tulemusi töös investoritega võib hinnata heaks. Töötab veebileht www.investinestonia.com , millel on stabiilne külastatavus. EASi teenindatud investorid on teinud investeeringuid valdavalt Tallinnasse. Regionaalse jaotuse näitena võib tuua statistika, mille põhjal aastatel 2010-2013 tehti kokku 94 investeeringut, millest Tallinnasse 57, Harjumaale 9, Tartusse

	8, Narva 6, Pärnusse 4, Kuressaarde 3, Võrusse ja Viljandisse 2, Elvasse, Maardusse ning Ida-Virumaale 1.
Militaarhangete vastuostude vahendamine (vastuostukohustuslaste nõustamine Eesti partnerite osas, vastuostutehingute auditeerimine, jälgimine ja aruandlus)	Jätkus edukas koostöö Prantsuse ettevõtjaga Thales Raytheon Systems, mille tulemusena said kokkuvõttes kasu 3 Eesti ettevõtjat, tehes täiendavaid tehinguid summas 3,2 miljonit eurot. Jooksvalt on toimunud kõigi vastuostupartnerite ning Eesti ettevõtjate nõustamine ning tehingute auditeerimine. Samuti on korraldatud kontaktüritusi osapoolte kokkuviimiseks ning on kaasajastatud vastuostu juhendit.
Rahvusvahelistumise protsessi strateegiline koordineerimine läbi regulaarse suhtluse ekspordööri ja võtmeinvestoritega	Aastal 2009 võeti esmakordselt vastu ekspordi ja rahvusvahelistumise tegevuskava „ <i>Made in Estonia</i> “. Tegevuskava uuendati aastal 2012 ja 2014. Samuti võttis valitsus vastu Aasia programmi tõhustamiseks ja koordineerimaks Eesti ettevõtjate Aasia suunalisi pingutusi. Made in Estonia 2.0 tegevuskava fookuses oli ekspordi poolelt EASi ekspordi omategevuste väljatöötamine ning ühtlasi valmistati ette ka tasuliste teenuste pakkumist. Välisinvesteeringute poolelt keskenduti asutustevahelise koostöö ja infovahetuse tõhustamisele. Nii ekspordi kui välisinvesteeringute poolelt tehti jõupingutusi senisest valdavalt lähiriikide sihtriikide fookusele lisaks panustada ka kaugetele turgudele ning seal ettevõtjatele võimaluste loomisele.
Ekspordi ja välispoliitika tihedam sidustamine	„ <i>Made in Estonia</i> “ tegevuskava vastu võetud ja uuendatud, tegevuste kavandamisel kaasati lai ring partnereid, sh Välisministeerium.

2.4. Õigus- ja ettevõtluskeskkonna arendamine

Aastatel 2007-2013 on õiguskeskkonnas toimunud mitmed muutused, mis on lihtsustanud ettevõtja tegevust ja parandanud tervikuna ettevõtluskeskkonda. Vabariigi Valitsus kinnitas mõjude hindamise meetoodika, mis on juhendmaterjaliks ametnikele mõjude hindamise läbiviimisel, samuti võeti Vabariigi Valitsuse määrusena vastu hea õigusloome ja normitehnika eeskiri, mis käsitleb süstemaatiliselt mõjude hindamisega seonduvat. Iga-aastaselt on koolitatud ametnikke mõjude hindamise teemal.

2012. aasta keskel lõppes projekt vastutustundliku ettevõtluse arendamisest Eestis. Projekti üks tulemi oli ka valitsuses heaks kiidetud „Eesti vastutustundliku ettevõtluse tegevuskava 2012-2014“. Ellu on kutsutud Vastutustundliku Ettevõtluse Mõttekoda, loodud on elektrooniline koolituskeskkond ning läbi on viidud vastutustundliku ettevõtluse teemalisi koolitusi. Alates aastast 2010 saavad ettevõtjad esitada majandusaasta aruande elektroonilisel kujul, mis vähendas ettevõtjate halduskoormust 29%. Samuti on märgatavalt paranenud aruannete kvaliteet ning vähenenud ametnike töökoormus, kuna esitatud andmed on elektrooniliselt töödeldavad. Lõpusirgel on majandushaldusõiguse ning ehitus- ja

planeerimisõiguse kodifitseerimine, mis eeldatavasti samuti lihtsustab ettevõtja toimimist ning vähendab talle osaks langevat halduskoormust. Olulise muudatusena on võimalik ettevõtjat asutada ilma osakapitali sissemakset sooritamata – nimetatud muudatus on märgatavalt kasvatanud ka ettevõtlusaktiivsust, mis oli ettevõtluspoliitika üks suurimaid eesmärke. Tööõiguse reform on muutnud paindlikumaks töösuhted, mis on võimaldanud ettevõtjatel eriti majanduskriisi tingimustes muutunud oludega paindlikult kohaneda.

MEEDE 4.1: Õigusaktide mõjude hindamise rakendamine ettevõtlust puudutavatele uutele ning kehtivatele õigusaktidele	
<i>Tegevus</i>	<i>Tulemus</i>
Õigusaktide mõjude hindamise süsteemi arendamine: õigusaktide mõjude hindamise arendamiseks välja töötatud tegevuskava elluviimine ministriumides ning mõjude hindamise süsteemi koordineerimise tõhustamine; rahvusvahelises halduskoormuse hindamise meetodikavõrgustikus osalemine	Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri on jõustunud. 2012 detsembris kinnitas Vabariigi Valitsus ka mõjude hindamise meetodika. Tegevuse eesmärk on täidetud. Õigusaktide mõjuanalüüsi süsteemi arendamine toimub programmi „Parema õigusloome arendamine“ raames.
Mõjude hindamist teostavate ametnike koolitamine ja ettevõtlusalaste mõjude hindamise meetodite levitamine teiste ministriumide seas	Perioodi jooksul on iga-aastaselt koolitusi läbi viidud ning ametnike kompetents mõjude hindamise läbiviimiseks on oluliselt tõusnud. Koolitustel on osalenud vähemalt 564 ametnikku, lisaks veel erinevatel infopäevadel osalejad. Seoses uuenenud mõjude hindamise süsteemiga toimus põhjalikum koolitussükkel aastal 2013, mil koolitati 204 ametnikku.
MEEDE 4.2: Ettevõtlusalase õiguskeskkonna rahvusvahelise konkurentsivõime parandamine	
<i>Tegevus</i>	<i>Tulemus</i>
Vastutustundliku ettevõtluse arendamine	Valmis „Eesti vastutustundliku ettevõtluse tegevuskava 2012-2014“, mille Vabariigi Valitsus kiitis heaks septembris 2012. Euroopa Komisjoni kaasrahastatud projekti „tulemusena valmis e-õppe keskkond, parimate praktikate kogumik ning tugevdati vastutustundliku ettevõtluse võrgustikku. Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum on kasvanud stabiilse liikmeskonnaga ettevõtlusorganisatsiooniks. Indeks on kokku osalenud üle 150 ettevõtja, aastal 2013 oli osalejaid 53. Läbi on viidud mitmeid temaatilisi koolitusi, mille tulemusena on ettevõtjate teadlikkus kasvanud.
Disaini arendamine	Koostati „Disainivaldkonna riiklik arenguplaan 2012-2013“. Viidatud dokumendi osas on koostatud eraldi aruanne, hindamaks püstitatud eesmärkide saavutamist ja tegevuste tulemuslikkust. Kokkuvõtvalt võib öelda, et pea kõik tegevusplaanis kavandatu on ellu viidud, kuid tegevuste

	tulemuslikkusele saab hinnangu anda pikema ajavahemiku jooksul.
Äriühinguõigus – lihtsustada ettevõtte asutamist ja riigiga suhtlemist (läbi ühtse kontaktpunkti loomise) ning ühinguisest asjaajamist võttes kasutusele kaasaegseid infokommunikatsioonitehnoloogia lahendusi. Vaadata üle füüsilisest isikust ettevõtjate maksustamine, et vähendada äriühingute kasutamist FIE-na tegutsemise asemel ainult maksunduslikel kaalutlustel.	<p>Äriregistriga saavad ettevõtjad suhelda ettevõtjaportaali või notari kaudu. Igaüks saab valida endale sobiva viisi. Ettevõtjaportaalis saab avaldusi ja teateid esitada ID-kaardiga sisse logides, sest dokumendid peavad olema digitaalselt allkirjastatud. Ettevõtjaportaali saab autentida nii Eesti ID-kaardi, digi-ID, elamisloakaardi, Soome, Portugali ja Belgia ID-kaardi kui ka Leedu Mobiil-ID'ga. Internetipanga lingi kaudu autentimine ei võimalda dokumente digitaalselt allkirjastada.</p> <p>Majandusaasta aruande koostamiseks ja esitamiseks on loodud XBRL formaadil põhinev elektrooniline aruandluskeskkond. Raamatupidamise seaduse § 62 lõikes 1.1 nimetatud raamatupidamiskohustuslaste jaoks saab taksonoomial põhinev keskkond kasutusvalmis 01.01.2012. Teiste raamatupidamiskohustuslaste jaoks rakendus see kohustuslikuna alates 01.01.2010.</p> <p>Ettevõtja asutamine lihtsustus ka Äriseadustiku muudatusega, mis võimaldas ettevõtte registreerida sissemakset tegemata (sissemakse asendus nõudeõigusega).</p> <p>Teatud küsimustes lahendab olukorra äriseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus, mis võeti Riigikogus vastu 27.02.2014. Seaduse § 1 punktid 3, 11 ja 22 ning § 3 punkt 3 jõustusid 2014. aasta 1. aprillil. Seaduse § 1 punktid 14, 17 ja 19, § 2, § 4 punktid 1 ja 2, § 5 punkt 1 ning § 8 jõustuvad 2015. aasta 1. jaanuaril.</p>
Majandushaldusõigus – jätkata lihtsustamist, ühtlustamist ja muuta läbipaistvaks erinõuetega tegevusalade regulatsioon riiklikul ja kohalikul tasandil. Võimaldada tegutsemisõiguste taotlemist ning informatsiooni tegutsemisõiguste väljastamiseks esitatud nõuete kohta läbi ühtse kontaktpunkti s.h elektrooniliselt. Lepingusõlmimise kohustust ettenägevate valdkondade üle vaatamine (s.h. riiklikku järelevalvet teostavad asutused)	<p>Majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus jõustus 01.07.2014. Regulatsiooniga on vähendatud tegevuslubadega reguleeritavate tegevusalade arvu ning asendatakse loakohustus vajadusel teavitamiskohustusega, mis ei ole takistuseks ettevõtja tegutsema asumisel.</p> <p>Tulenevalt korrakaitse seaduse jõustumistähtaja muutmisest, lükkus edasi MsüSi jõustumistähtaeg.</p> <p>Koostöös ATAKiga korraldati KorS ja MsüS teabepäevad 29.04.2014, 07.05.2014, 20.05.2014, 28.05.2014.</p> <p>Majandushaldusõiguse kodifitseerimine viidi läbi programmi „Parema õigusloome arendamine“ raames.</p>
Kvaliteetse õigusabi kättesaadavuse parandamine	Alates 1. jaanuarist 2010 võivad õigusteaduse magistrakraadiga kohtutäiturid osutada õigusteenust. Advokaadid ja notarid

(sh. notariteenuste kättesaadavus)	võivad lepitusseaduse alusel läbi viia lepitusmenetlust. Notariteenuse kättesaadavusega probleeme ei ole, ametis on piisav arv notareid. Alates 8. juunist 2009. a võivad notarid pakkuda ametiteenusena õigusnõustamist. 2010. aasta algusest rakendusid riigi õigusabi korralduse muudatused, mille tulemusena on rohkem advokaate kaasatud riigi õigusabi osutamisse ning mis loovad eeldused riigi õigusabi kvaliteedi paranemiseks.
Tööõiguse reformimine – vaadata üle tööõiguse valdkond ning viia kooskõlla teiste seadustega, eelkõige põhiseadusega	Tööõigust on põhjalikult reformitud. Uus töölepingu seadus võeti vastu detsembris 2008. a ja jõustus 1. juulist 2009, muuhulgas muutis seadus töösuhte paindlikumaks ning tööturu osapoolte vastastikuse toimimise lihtsamaks.
Riigilõivud kulupõhiseks – analüüsida riigilõive ning lõivumäärade põhjendatust	Riigilõive on jooksvalt muudetud. Terviklikku analüüsi läbi viidud ei ole. Ettevõtja registreerimiseks vajaminevat riigilõivu määra alandatud ei ole.
Muuta majanduskaristusõigus selgemaks – dekriminaliseerida need valdkonnad, kus ei riivata avalike huviseid. Tõkendite (ärikelud, tegutsemise keeld) ülevaatamine sh. piiriüleste tõkendite tunnustamine	Alates 6. juunist 2009. a tunnustatakse Eestis Soome õigusaktide alusel määratud ärikelud (justiitsministri 27. mai 2009. a määrus nr 17 „Välisriigis määratud ärikelude tunnustamine Eestis“). Seega on võimalik takistada Soome ärikelu all olevate isikute kandmist registrisse (pankrotiseaduse § 91 lg - d 1-3). Tulevikus on pankrotiseaduse § 91 alusel võimalik Eestis tunnustada ka teiste riikide ärikelud. Samuti viib register läbi järelevalvemenetlusi eesmärgiga puhastada register ärikelu all olevatest isikutest, kui nad on nõ keelatud rollides.
Saneerimismenetlus – luua saneerimismenetlus kui eraldi menetlusvorm.	26.12.2008 jõustus saneerimisseadus, millega loodi saneerimisvõimalus kui eraldi menetlusliik, võimaldamaks raskustesse sattunud ent jätkusuutlikel ettevõtjatel pankrotti vältida. Hiljem on menetlust parandatud, võimaldamaks paremat vastavust saneerimise eesmärkidele. Saneerimisseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse esitati kooskõlastamiseks 25.06.2013 ning praegu on seadus muutmisel.
Riigi ja omavalitsuste vara regulatsiooni korrastamine – ühtlustada avalik õiguslikke norme eraettevõtete tehingute tegemisel	1. jaanuaril 2010 jõustus uus riigivaraseadus, mis asendas riigi eraõiguslikes juriidilistes isikutes osalemise seaduse. Regulatsioon korrastatud.
Lepitusmenetlus – õigusvaidlusi vähendava lepitusmenetluse regulatsiooni täiendamine, mille tulemusel väheneb kohtuvaidluste hulk	Lepitusseaduse eelnõu töötati 2008. aastal välja, võeti vastu 2009 ja jõustus 01.01.2010.
Ettevõtlusorganisatsioonide võimekuse tõstmisele suunatud tegevused,	Ettevõtlusorganisatsioonide (EVO) võimekuse tõstmise programm kestis vahemikus 2008-2011 algus, mahuks oli 564 000 eurot. Programmi raames viidi läbi

<p>rääkimaks kaasa õigusloomeprotsessis sealhulgas ettevõtlusorganisatsioonide koolitus</p>	<p>ettevõtlusorganisatsioonide võimekuse uuring, koolitusprogramm ettevõtlusorganisatsioonide juhtidele ja tehnilistele töötajatele, programm EVOde kommunikatsioonivõimekuse tõstmiseks, õppereis ning parimate praktikate uuring. Programmi raames töötati välja ühine portaal ja veebikeskkond ettevõtlusorganisatsioonidele. Läbi viidi tegevused IT alase võimekuse tõstmiseks. Läbi viidi ka programmi hindamine, mille kohaselt programm oli hästi üles ehitatud, evis positiivset mõju EVO-de koostööle, arengule ja laiemalt sotsiaalsele kaasatusele Eesti riigis ettevõtlusorganisatsioonide võimekuse tõstmise kaudu. Negatiivselt mõjus programmi elluviimise tulemuslikkusele programmi käivitamise ja ajakava nihkumine ja seeläbi programmi kõrgem intensiivsus 2009-2010. a. Osalejate rahulolu oli valdavalt kõrge.</p>
<p>Intellektuaalset vara reguleerivate õigusaktide ülevaatamine</p>	<p>Intellektuaalse omandi kodifitseerimise käigus on valminud 3 seaduse eelnõud:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) autorõiguse ja autoriõigustega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu 2) tööstusomandi seadustiku eelnõu 3) tööstusomandi seadustiku ning autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse rakendamise seaduse eelnõu <p>Sügisel toimuvad kodifitseerimiskomisjoni koosolekud, kus kiidetakse eelnõud lõplikult heaks. Alates 01.10.2014 tegeleb eelnõude edasise menetlemisega, sh ametliku kooskõlastusringiga, Justiitsministeerium.</p> <p>Intellektuaalse omandi kodifitseerimine viiakse läbi programmi „Parema õigusloome arendamine“ raames.</p>
<p>Ehitus- ja planeerimisõiguse ajakohastamine</p>	<p>Ehitusseadustik 555 SE võeti Riigikogu menetlusse 10.12.2013. Esimene lugemine lõpetatud 25.02.2014. Ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seadus 572 SE võeti Riigikogu menetlusse 14.01.2014, esimene lugemine lõpetatud 25.02.2014. Planeerimisseadus 571 SE võeti Riigikogu menetlusse 14.01.2014, esimene lugemine lõpetatud 25.02.2014.</p> <p>Ehitus- ja planeerimisõiguse kodifitseerimine viiakse läbi programmi „Parema õigusloome arendamine“ raames.</p>
<p>Keskkonnaõiguse ajakohastamine – tagamaks suurem õigusselgus ja lihtsustada osapoolte vahelisi toiminguid</p>	<p>Keskkonnaseadustiku üldosa seadus võeti vastu 22.02.2011. Keskkonnaseadustiku eriosa kodifitseerimisel on valminud 11 seaduse eelnõud:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) keskkonnaseadustiku üldosa seaduse rakendamise seaduse eelnõu, millega muudetakse looduskaitseadust, geneetiliselt muundatud organismide keskkonda viimise seadust ja keskkonnavastutuse seadust;

	<p>(Need on Riigikogus teisel lugemisel ja võetakse lähiajal vastu ning on kavandatud jõustuma koos üldosa seadusega 1.08.2014).</p> <p>2) kalapüügiseaduse eelnõu; 3) keskkonnaseire seaduse eelnõu; (Need on lähiajal esitamisel VV-le.) 4) keskkonnamõju hindamise ja keskkonna-juhtimissüsteemi seaduse muutmise seaduse eelnõu (eelnõuga käib majasisene töö, peale seda on kavas esitada Justiitsministeeriumile); 5) veeseaduse eelnõu; 6) jäätmeseaduse eelnõu; 7) atmosfääriõhu kaitse seaduse eelnõu; 8) kiirguseaduse eelnõu; (Need on lähiajal saatmisel EISi esimesele kooskõlastusringile.) 9) samuti valmistatakse ette maapõuseaduse eelnõu, mille käigus on toimunud mitu kaasamisüritust. MaaPS vajab osade teemade osas laiapõhjalist arutelu, mistõttu ei ole plaanitud seda enne 2015. aastat EIS-i kooskõlastamisele saata.</p> <p>2014. aasta sügiseks on planeeritud MaaPS eelnõu kodifitseerimiskomisjoni heakskiit. Kodifitseerimiskomisjon on moodustatud erinevatest huvigruppidest ja keskkonnaseadustiku eriosade väljatöötamisega kõige rohkem puutumuses olevatest ministeeriumi esindajatest. Keskkonnaõiguse kodifitseerimine viiakse läbi programmi „Parema õigusloome arendamine“ raames.</p>
Riigimaa võõrandamise lihtsustamine suure mõjuga investeerimisprojektidele	2013 seaduse riigivaraseaduse muudatuste vastuvõtmiseni ei jõutud. Eelnõu on esitatud Vabariigi Valitsusele ja on kavandatud jõustuma 01.01.2015.

3. Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013 täitmise rahastamine

Valdkond/Meede	Algne eelarve	Otsused	Väljamaksed	Jääk*
Teadmiste ja oskuste arendamine	71 400 891	52 271 949	45 171 072	7 100 877
MEEDE 1.1: Ettevõtete juhtide ja töötajate teadmiste ja oskuste arendamine läbi koolitamise ja elukestva õppe soodustamise	25 642 857	23 918 629	22 365 273	1 553 357
MEEDE 1.2: Alustava, kasvupotentsiaaliga ja rahvusvahelistuva ettevõtte nõustamine valdkondades, mis võimaldavad edasiminekut tootlikkuses, ettevõtte kasvu- ja konkurentsivõimes	37 799 905	20 315 557	15 327 734	4 987 823
MEEDE 1.3: Ettevõtlus- ja innovatsioonialase teadlikkuse tõstmine läbi teabe ja teadlikkuse levitamise ühiskonna erinevates rühmades	7 958 128	8 037 763	7 478 066	559 697
Investeeringute toetamine ja kapitalile ligipääsu tagamine	90 843 265	241 705 198	185 632 354	56 072 844
MEEDE 2.1: Ettevõtete ligipääsu parandamine kapitalile**	37 219 136	172 870 330	120 638 198	52 232 132
MEEDE 2.2: Investeeringute toetamine	53 135 393	68 834 868	64 994 156	3 840 712
Rahvusvahelistumise toetamine	71466381	82 506 747	70 475 593	12 031 154
MEEDE 3.1: Eesti ettevõtete ekspordivõimekuse arendamine	48 723 233	60 499 613	48 468 459	12 031 154
MEEDE 3.2: Rahvusvahelistumist toetavate teenuste pakkumine ettevõtetele	2 484 885	1 980 790	1 980 790	0
MEEDE 3.3 Rahvusvahelistumist soodustavad avaliku sektori tegevused	20 258 263	20 026 344	20 026 344	0
Õigus- ja ettevõtluskeskkonna arendamine	2 776 321	2 248 829	2 248 829	175 760

MEEDE 4.1: Õigusaktide mõjude hindamise rakendamine ettevõtlust puudutavatele uutele ning kehtivatele õigusaktidele	2 776 321	334 444	334 444	20 172
MEEDE 4.2: Ettevõtlusalase õiguskeskkonna rahvusvahelise konkurentsivõime parandamine	0	1 914 385	1 914 385	155 588
KOKKU	236 486 859	378 732 723	303 527 848	75 380 635

* Tegemist on struktuurivahenditest väljamaksmata vahendid seisuga 31.12.2013, mille kohta positiivne rahastamisotsus on langetatud. Hiljemalt perioodi lõpuks on jäädgid olemasolevate või teiste meetmete raames kasutatud, st finantsplaanist on üldjoontes kinni peetud.

**Sisaldab ettevõtluse tugipaketi vahendi, mille jääk suunati tagasi EASi ettevõtlusmeetmete võimendamiseks.